

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Gerecht EU 26 maart 2025: A2B connect BV e.a. / Raad

Hins, A.W.

Citation

Hins, A. W. (2025). Gerecht EU 26 maart 2025: A2B connect BV e.a. / Raad. *Mediaforum*, 37(3), 109-116. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4280831>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4280831>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Gerecht EU 26 maart 2025

IEF 22642;ECLI:EU:T:2025:331

In zaak T-307/22,

A2B Connect BV, gevestigd te Purmerend (Nederland),
BIT BV, gevestigd te Ede (Nederland),
Freedom Internet BV, gevestigd te Amsterdam (Nederland),
 vertegenwoordigd door L. Oranje, J. Spauwen en J. van den Brink,
 advocaten,
 verzoeksters,
 tegen
Raad van de Europese Unie, vertegenwoordigd door S. Lejeune als
 gemachtigde,
 verweerder,
 ondersteund door
Republiek Estland, vertegenwoordigd door M. Kriisa als
 gemachtigde,
 door
Republiek Letland, vertegenwoordigd door J. Davidoviča, K. Pommere
 en I. Romanovska als gemachtigden,
 door
Republiek Litouwen, vertegenwoordigd door K. Dieninis en
 V. Kazlauskaitė-Svenčionienė als gemachtigden,
 door
Europese Commissie, vertegenwoordigd door J.-F. Brakeland,
 C. Giolito, L. Malferrari en M. Carpus Carcea als gemachtigden,
 en door
**Hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken
 en veiligheidsbeleid**, vertegenwoordigd door F. Hoffmeister,
 L. Havas en M. De Almeida Veiga als gemachtigden,
 interveniënten,
 wijst
 HET GERECHT (Eerste kamer – uitgebreid),
 samengesteld als volgt: M. van der Woude, president, R. Mastroianni
 (rapporteur), M. Brkan, I. Gálea en T. Tóth, rechters,
 griffier: A. Marghelis, administrateur,
 gezien de stukken, met name:
 – het op 24 mei 2022 ter griffie van het Gerecht neergelegde verzoek-
 schrift,
 – de op 29 augustus 2022 ter griffie van het Gerecht neergelegde
 memorie tot aanpassing van het verzoekschrift,
 – de op 6 januari 2023 ter griffie van het Gerecht neergelegde memo-
 ries in interventie van de Republiek Estland, de Republiek Letland,
 de Republiek Litouwen, de Commissie en de hoge vertegenwoordi-
 ger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid,
 na de terechtzitting op 10 juli 2024,
 het navolgende

Arrest

1 Met hun beroep krachtens artikel 263 VWEU vorderen verzoek-
 sters, A2B Connect BV, BIT BV en Freedom Internet BV, ten eerste, niet-
 tijdig verklaring van besluit (GBVB) 2022/351 van de Raad van 1 maart
 2022 tot wijziging van besluit 2014/512/GBVB betreffende beperken-
 de maatregelen naar aanleiding van acties van Rusland die de situa-
 tie in Oekraïne destabiliseren (PB 2022, L 65, blz. 5; hierna: „eerste
 bestreden besluit”) en van verordening (EU) 2022/350 van de Raad
 van 1 maart 2022 tot wijziging van verordening (EU) nr. 833/2014
 betreffende beperkende maatregelen naar aanleiding van de acties
 van Rusland die de situatie in Oekraïne destabiliseren (PB 2022, L 65,
 blz. 1; hierna: „eerste bestreden verordening”) (hierna samen: „han-
 delingen van 1 maart 2022”) en, ten tweede, de gedeeltelijke nietig-
 verklaring van besluit (GBVB) 2022/884 van de Raad van 3 juni 2022
 tot wijziging van besluit 2014/512/GBVB betreffende beperkende
 maatregelen naar aanleiding van acties van Rusland die de situatie in
 Oekraïne destabiliseren (PB 2022, L 153, blz. 128; hierna: „tweede
 bestreden besluit”) en van verordening (EU) 2022/879 van de Raad
 van 3 juni 2022 tot wijziging van verordening (EU) nr. 833/2014
 betreffende beperkende maatregelen naar aanleiding van de acties
 van Rusland die de situatie in Oekraïne destabiliseren (PB 2022, L 153,
 blz. 53; hierna: „tweede bestreden verordening”) (hierna samen:
 „handelingen van 3 juni 2022”), voor zover die handelingen (hierna
 samen: „bestreden handelingen”) op hen betrekking hebben.

Voorgeschiedenis van het geding en feiten die zich na de instel- ling van het beroep hebben voorgedaan

2 De context van de onderhavige zaak wordt gevormd door de
 beperkende maatregelen die de Europese Unie heeft vastgesteld naar
 aanleiding van de acties die de territoriale integriteit, soevereiniteit
 en onafhankelijkheid van Oekraïne ondermijnen of bedreigen.

3 Verzoeksters zijn in Nederland gevestigde exploitanten van de
 informatiemaatschappij die actief zijn als internetproviders voor par-
 ticulieren, in het geval van Freedom Internet, of voor ondernemingen,
 in het geval van A2B Connect en BIT.

4 In maart 2014 heeft de Russische Federatie de Krim en de stad
 Sebastopol (Oekraïne) illegaal geannexeerd en sindsdien voert zij
 onafgebroken destabiliserende acties uit in Oost-Oekraïne. Als ant-
 woord daarop heeft de Unie beperkende maatregelen ingevoerd
 naar aanleiding van de acties van de Russische Federatie die de situa-
 tie in Oekraïne destabiliseren, alsmede beperkende maatregelen
 naar aanleiding van de acties die de territoriale integriteit, soeverei-
 niteit en onafhankelijkheid van Oekraïne ondermijnen of bedreigen.
 Daarnaast heeft zij beperkende maatregelen opgelegd als reactie op
 de illegale annexatie van de Krim en de stad Sebastopol door de Rus-
 sische Federatie.

5 Zo heeft de Raad van de Europese Unie op 17 maart 2014 besluit
 2014/145/GBVB betreffende beperkende maatregelen met betrekking
 tot acties die de territoriale integriteit, soevereiniteit en onafhanke-
 lijkheid van Oekraïne ondermijnen of bedreigen (PB 2014, L 78,
 blz. 16) en verordening (EU) nr. 269/2014 betreffende beperkende
 maatregelen met betrekking tot acties die de territoriale integriteit,
 soevereiniteit en onafhankelijkheid van Oekraïne ondermijnen of
 bedreigen (PB 2014, L 78, blz. 6) vastgesteld.

6 Vervolgens is besluit 2014/512/GBVB van de Raad van 31 juli 2014
 betreffende beperkende maatregelen naar aanleiding van acties van
 Rusland die de situatie in Oekraïne destabiliseren (PB 2014, L 229,
 blz. 13) vastgesteld om gerichte beperkende maatregelen in te voeren
 op het gebied van de toegang tot kapitaalmarkten, defensie, goede-
 ren voor tweërlei gebruik en gevoelige technologieën, ook in de
 energiesector. Aangezien de Raad van mening was dat laatstgenoem-
 de maatregelen binnen de werkingssfeer van het VWEU vielen en dat
 voor de uitvoering ervan regelgevend optreden op het niveau van de
 Unie vereist was, heeft de Raad verordening (EU) nr. 833/2014 van
 31 juli 2014 betreffende beperkende maatregelen naar aanleiding van
 de acties van Rusland die de situatie in Oekraïne destabiliseren
 (PB 2014, L 229, blz. 1) vastgesteld, die nadere bepalingen bevat om
 zowel op het niveau van de Unie als in de lidstaten uitvoering te
 geven aan de voorschriften van besluit 2014/512.

7 Op 24 februari 2022 heeft de president van de Russische Federatie
 een militaire operatie in Oekraïne aangekondigd, en op dezelfde dag
 hebben Russische strijdkrachten Oekraïne op verschillende plaatsen
 in het land aangevallen.

8 Op dezelfde dag heeft de hoge vertegenwoordiger van de Unie
 voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid (hierna: „hoge verte-
 genwoordiger”) namens de Unie een verklaring afgelegd waarin hij
 de inval van Oekraïne door de strijdkrachten van de Russische Fede-
 ratie veroordeelde, en heeft hij aangegeven dat het antwoord van de
 Unie zowel sectorale als individuele beperkende maatregelen zou
 omvatten. In de conclusies die de Europese Raad tijdens zijn buiten-
 gewone vergadering op diezelfde dag heeft goedgekeurd, wordt
 deze „niet-uitgelokte en ongerechtvaardigde agressie” in de krach-
 tigste bewoordingen veroordeeld. Volgens de Europese Raad vormen
 de onwettige militaire acties van de Russische Federatie, waarvoor zij
 ter verantwoording zal worden geroepen, een flagrante schending
 van het internationale recht en van de beginselen van het Handvest
 van de Verenigde Naties, ondertekend te San Francisco op 26 juni
 1945 (hierna: „Handvest van de Verenigde Naties”) en ondermijnen
 zij de Europese en mondiale veiligheid en stabiliteit.

9 In die context heeft de Raad op 1 maart 2022 op grond van arti-
 kel 29 VEU het eerste bestreden besluit, en op grond van artikel 215
 VWEU de eerste bestreden verordening vastgesteld houdende een
 verbod van de voortdurende en gecoördineerde verspreiding van propa-
 ganda ter ondersteuning van de militaire agressie tegen Oekraïne
 door de Russische Federatie, welke propaganda is gericht tegen het
 maatschappelijk middenveld in de Unie en in de buurlanden, en
 wordt verspreid via een aantal mediakanalen die onder permanente
 directe of indirecte controle staan van de leiding van de Russische

Federatie, aangezien de verspreiding van dergelijke propaganda een bedreiging voor de openbare orde en veiligheid van de Unie vormt.

10 Bij artikel 1, punt 1, van het eerste bestreden besluit is in besluit 2014/512 een nieuw artikel 4 octies ingevoegd, dat luidt als volgt:

„1. Het is exploitanten verboden inhoud die door de in bijlage IX vermelde rechtspersonen, entiteiten of lichamen wordt verstrekt, uit te zenden of de uitzending van die inhoud mogelijk te maken, te faciliteren of anderszins daartoe bij te dragen, onder andere door transmissie of distributie, ongeacht het middel, bijvoorbeeld via kabel, satelliet, IP-TV, internetproviders, internetplatforms of applicaties voor het delen van video's, ongeacht of deze nieuw of voorgeïnstalleerd zijn.

2. Uitzendlicenties of -vergunningen en transmissie- en distributieregelingen met de in bijlage IX vermelde rechtspersonen, entiteiten of lichamen worden geschorst.”

11 Bij artikel 1, punt 1, van de eerste bestreden verordening is in verordening nr. 833/2014 een nieuw artikel 2 septies ingevoegd, dat luidt als volgt:

„1. Het is exploitanten verboden inhoud die door de in bijlage XV vermelde rechtspersonen, entiteiten of lichamen wordt verstrekt, uit te zenden of de uitzending van die inhoud mogelijk te maken, te faciliteren of anderszins daartoe bij te dragen, onder andere door transmissie of distributie, ongeacht het middel, bijvoorbeeld via kabel, satelliet, IP-TV, internetproviders, internetplatforms of applicaties voor het delen van video's, ongeacht of deze nieuw of voorgeïnstalleerd zijn.

2. Uitzendlicenties of -vergunningen en transmissie- en distributieregelingen met de in bijlage XV vermelde rechtspersonen, entiteiten of lichamen worden geschorst.”

12 Bij de handelingen van 1 maart 2022 is een lijst toegevoegd van de rechtspersonen, entiteiten of lichamen waarvoor het uitzendverbod geldt, respectievelijk als bijlage IX bij besluit 2014/512 en als bijlage XV bij verordening nr. 833/2014 (hierna: „betrokken lijst”). Verzoeksters' namen komen daarin niet voor.

13 Gelet op de ernst van de situatie in Oekraïne heeft de Raad de handelingen van 3 juni 2022 vastgesteld, namelijk, op grond van artikel 29 VEU, het tweede bestreden besluit en, op grond van artikel 215 VWEU, de tweede bestreden verordening.

14 Bij artikel 1, punt 10, van het tweede bestreden besluit is aan artikel 4 octies van besluit 2014/512 een nieuw lid 3 toegevoegd, dat luidt als volgt:

„3. Het is verboden reclame te maken voor producten of diensten in enig welke vorm van inhoud die wordt geproduceerd of uitgezonden door de in bijlage IX genoemde rechtspersonen, entiteiten of lichamen, inclusief via transmissie of distributie op enigerlei in lid 1 bedoelde wijze.”

15 Bij artikel 1, punt 1, van de tweede bestreden verordening is aan artikel 2 septies van verordening nr. 833/2014 een nieuw lid 3 toegevoegd, dat in wezen in dezelfde bewoordingen is gesteld.

16 Bij artikel 1, punt 14, van het tweede bestreden besluit en punt 4 van de bijlage bij dat besluit alsmede bij artikel 1, punt 21, van en bijlage VI bij de tweede bestreden verordening is de betrokken lijst gewijzigd door toevoeging van de namen van drie extra entiteiten, waarbij het niet ging om verzoeksters.

Conclusies van partijen

[...]

In rechte

[...]

Verzoek tot nietigverklaring van de bestreden verordeningen

[...]

Ten gronde

39 Ter ondersteuning van hun beroep voeren verzoeksters drie midelen aan, die in wezen zijn ontleend aan, ten eerste, onbevoegdheid van de Raad om de bestreden verordeningen vast te stellen, ten tweede, schending van het in artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”) neergelegde

recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie en, ten derde, schending van het door artikel 41 van het Handvest gewaarborgde recht op behoorlijk bestuur.

– *Tweede middel: schending van de vrijheid van meningsuiting en van informatie*

87 Met het tweede middel voeren verzoeksters aan dat de bestreden handelingen inbreuk maken op de vrijheid van meningsuiting en van informatie die wordt gewaarborgd in artikel 11 van het Handvest, dat overeenkomt met artikel 10 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), ondertekend te Rome op 4 november 1950.

88 Volgens verzoeksters beperken de betrokken beperkende maatregelen met name hun vrijheid om kennis te geven van informatie.

89 In dat verband voeren verzoeksters aan dat zij een zeer ruime screening dienen uit te voeren om alle inhoud te herkennen die afkomstig is van mediakanalen waarvan de naam voorkomt op de betrokken lijst, ongeacht het platform waarop die inhoud verschijnt, de persoon die de inhoud openbaar heeft gemaakt en het doel en de context van die openbaarmaking, hetgeen een aanzienlijke inmenging in hun recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie vormt.

90 Bovendien houdt een dergelijk ruim verbod een beperking in van het recht van de afnemers van verzoeksters' diensten om kennis te nemen en te geven van informatie, hetwelk integraal deel uitmaakt van het recht van verzoeksters om kennis te geven van informatie.

91 Volgens verzoeksters voldoet een dergelijke beperking van de vrijheid van meningsuiting en van informatie niet aan de voorwaarden van artikel 52, lid 1, van het Handvest, en met name niet aan de voorwaarden dat de beperkingen op de uitoefening van dat recht bij wet worden gesteld en dat zij evenredig en noodzakelijk zijn. In dat verband betogen verzoeksters in replek dat de redenering in het arrest RT France niet mutatis mutandis op de onderhavige zaak kan worden toegepast, met name wegens de „neutrale positie” die zij in hun hoedanigheid van internetproviders innemen.

92 Wat met name in de eerste plaats de voorwaarde betreft dat de betrokken beperkende maatregelen bij wet moeten worden gesteld, stellen verzoeksters zich op het standpunt dat deze niet voldoende duidelijk en voorzienbaar zijn.

93 Wat in de tweede plaats de noodzakelijkheid van die maatregelen betreft, zijn verzoeksters ten eerste van mening dat de Raad er geen rekening mee heeft gehouden dat het in de onderhavige zaak gaat om politieke standpunten en aangelegenheden van algemeen belang, zodat een hoog niveau van bescherming van de vrijheid van meningsuiting moet worden toegekend aan de inhoud van de mediakanalen waarop het betrokken verbod betrekking heeft.

94 Ten tweede verwijten verzoeksters de Raad dat hij geen onderbouwing heeft gegeven van de beweringen in de bestreden verordeningen die in wezen verband houden met de redenen voor en de spoedeisendheid van het instellen van een algemeen verbod om inhoud uit te zenden die afkomstig is van de mediakanalen waarvan de naam voorkomt op de betrokken lijst, en om reclame te maken in enig welke vorm van inhoud die door hen wordt geproduceerd of uitgezonden, alsook de redenen waarom die mediakanalen een „wezenlijke en beslissende” rol spelen in de oorlog in Oekraïne en die duidelijk maken hoe die mediakanalen de feiten ernstig verdraaien en manipuleren en welke gevolgen hun activiteiten binnen de Unie met zich meebrengen.

95 Ten derde berusten de bestreden verordeningen op een onjuiste uitlegging van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, aangezien desinformatie en propaganda niet als „illegale” inhoud kunnen worden beschouwd.

96 Ten vierde heeft de Raad zich evenmin strikt gericht op de illegale inhoud van de entiteiten waarop de betrokken beperkende maatregelen van toepassing zijn, maar heeft hij beperkingen vastgesteld met betrekking tot alle inhoud van die entiteiten, zonder enig onderscheid.

97 Ten slotte betwisten verzoeksters de doeltreffendheid van de bestreden verordeningen, op grond dat niet is aangetoond dat met de litigieuze verboden de verspreiding van desinformatie over de agres-

sie in Oekraïne grotendeels een halt kan worden toegeroepen. Integendeel, het is volgens hen steeds mogelijk om toegang te krijgen tot de inhoud waarop dit verbod van toepassing is.

98 Wat in de derde plaats de onevenredigheid van de betrokken beperkende maatregelen betreft, voeren verzoeksters in wezen aan dat andere maatregelen dan een totaal uitzendverbod konden worden overwogen en dat die maatregelen hoe dan ook konden worden beperkt tot de gebieden van de omroepdiensten en video-op-aanvraagdiensten in plaats van zo ruim te worden opgezet dat een potentieel aanzienlijke hoeveelheid inhoud onder dat verbod kon vallen. Bovendien zijn die maatregelen niet duidelijk in de tijd afgebakend, maar houden zij in wezen een preventief en permanent verbod in.

99 In replek en in hun opmerkingen over de memories in interventie voeren verzoeksters in wezen ook aan dat de bestreden verordeningen niet in overeenstemming zijn met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) inzake artikel 10 EVRM, met name wat betreft de procedurele waarborgen en de voorafgaande beperkingen.

100 De Raad, ondersteund door de Republiek Estland, de Republiek Letland, de Republiek Litouwen, de Commissie en de hoge vertegenwoordiger, betwist verzoeksters' betoog.

101 Vooraf zij eraan herinnerd dat de grondrechten moeten worden geëerbiedigd bij elk optreden van de Unie, ook bij de uitvoering van op het gebied van het GBVB vastgestelde besluiten door verordeningen die zijn gebaseerd op artikel 215 VWEU.

102 Volgens artikel 11, lid 1, van het Handvest heeft eenieder recht op vrijheid van meningsuiting, hetgeen de vrijheid omvat een mening te hebben en de vrijheid om kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Volgens artikel 11, lid 2, van het Handvest worden de vrijheid en de pluriformiteit van de media geëerbiedigd.

103 Artikel 11 van het Handvest vormt een van de wezenlijke grondslagen van een democratische en pluralistische samenleving en maakt deel uit van de waarden waarop de Unie overeenkomstig artikel 2 VEU is gebaseerd (zie in die zin arresten van 21 december 2016, *Telet2 Sverige en Watson e.a.*, C-203/15 en C-698/15, EU:C:2016:970, punt 93, en 23 april 2020, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI*, C-507/18, EU:C:2020:289, punt 48).

104 De in artikel 11 van het Handvest verankerde rechten en vrijheden hebben geen absolute gelding, maar moeten worden beschouwd in relatie tot hun functie in de samenleving (zie in die zin arrest van 6 oktober 2020, *La Quadrature du Net e.a.*, C-511/18, C-512/18 en C-520/18, EU:C:2020:791, punt 120 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

105 Zoals blijkt uit de toelichtingen bij het Handvest van de grondrechten (PB 2007, C 303, blz. 17) en overeenkomstig artikel 52, lid 3, van het Handvest, hebben de daarin vervatte rechten dezelfde inhoud en reikwijdte als de rechten die corresponderen met rechten die zijn gegarandeerd door het EVRM, zonder evenwel te verhinderen dat het Unierecht een ruimere bescherming biedt [arrest van 22 juni 2023, *K. B. en F. S. (Ambtsshalve vaststelling in strafzaken)*, C-660/21, EU:C:2023:498, punt 41].

106 Bij de uitlegging van artikel 11 van het Handvest moet dus rekening worden gehouden met de overeenkomstige door artikel 10 EVRM gewaarborgde rechten, zoals uitgelegd door het EHRM [zie in die zin arresten van 15 maart 2022, *Autorité des marchés financiers*, C-302/20, EU:C:2022:190, punt 67, en 12 januari 2023, *Migracijos departamentas (Vervolgingsgronden op basis van politieke overtuiging)*, C-280/21, EU:C:2023:13, punt 29 en aldaar aangehaalde rechtspraak].

107 Volgens vaste rechtspraak van het EHRM waarborgt artikel 10 EVRM de vrijheid van meningsuiting en van informatie van eenieder en heeft het niet alleen betrekking op de inhoud van de informatie, maar ook op de middelen voor verspreiding ervan, waarbij elke beperking van die middelen het recht raakt om kennis te nemen en te geven van informatie (zie EHRM, 28 september 1999, *Öztürk tegen Turkije*, CE:ECHR:1999:0928JUD002247993, § 49 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

108 In casu moet worden vastgesteld dat verzoeksters zich in wezen beroepen op schending van hun recht om vrij kennis te geven van informatie, en daarnaast op schending van het recht van de afnemers

van hun diensten om vrij kennis te nemen en te geven van informatie.

109 Wat in de eerste plaats de gestelde schending van verzoeksters' vrijheid om kennis te geven van informatie betreft, zij er vooraf op gewezen dat, anders dan verzoeksters stellen, de omstandigheid dat zij een neutrale rol spelen bij het uitzenden van inhoud niet belet dat een aantal overwegingen van het Gerecht in het arrest *RT France*, wanneer deze objectief gezien op de betrokken beperkende maatregelen betrekking hebben, op het onderhavige geval kunnen worden toegepast.

110 Zelfs in de veronderstelling dat internetproviders zoals verzoeksters – die zich overigens omschrijven als exploitanten die internettoegang verschaffen aan particulieren of ondernemingen (zie punt 3 hierboven) –, ondanks het feit dat zij zich beroepen op hun neutrale rol bij het uitzenden van inhoud, kunnen worden geacht over een autonoom recht te beschikken om vrij kennis te geven van informatie, kan verzoeksters' betoog niet slagen.

111 Gesteld al dat het bij de eerste bestreden verordening opgelegde tijdelijke verbod om bij te dragen tot de uitzending van inhoud van de mediakanalen waarop de betrokken beperkende maatregelen betrekking hebben, en het door de tweede bestreden verordening opgelegde tijdelijke verbod om reclame te maken voor producten of diensten in enig welke vorm van inhoud die door die mediakanalen wordt uitgezonden, een inmenging kunnen vormen in de uitoefening van verzoeksters' vrijheid om kennis te geven van informatie, mag namelijk niet uit het oog worden verloren dat in artikel 52, lid 1, van het Handvest is erkend dat de uitoefening van de daarin neergelegde rechten kan worden beperkt. Zo moet een beperking van de vrijheid van meningsuiting aan vier voorwaarden voldoen om in overeenstemming te zijn met het Unierecht. Ten eerste moet de betrokken beperking „bij wet worden gesteld”, in die zin dat de instelling van de Unie die maatregelen neemt die de vrijheid van meningsuiting van een natuurlijke of rechtspersoon kunnen inperken, daarvoor over een rechtsgrondslag moet beschikken. Ten tweede moet de betrokken beperking de wezenlijke inhoud van de vrijheid van meningsuiting eerbiedigen. Ten derde moet die beperking daadwerkelijk beantwoorden aan een door de Unie erkende doelstelling van algemeen belang. Ten vierde moet zij evenredig zijn. Die voorwaarden komen in wezen overeen met die welke zijn gesteld in de rechtspraak van het EHRM volgens welke een inmenging in de uitoefening van het recht op vrijheid van meningsuiting alleen dan gerechtvaardigd is in de zin van artikel 10, lid 2, EVRM wanneer zij „bij wet is gesteld”, een of meerdere legitieme doelen nastreeft en „noodzakelijk is in een democratische samenleving” om dat doel of die doelen te bereiken (zie in die zin arrest *RT France*, punten 143-146).

112 Wat de eerste voorwaarde betreft, volgens welke elke beperking van de vrijheid van meningsuiting en van informatie bij wet moet worden gesteld, zij opgemerkt dat de betrokken beperkende maatregelen bij wet zijn gesteld, aangezien zij zijn opgenomen in rechtshandelingen die met name algemeen van toepassing zijn en waarvoor in het Unierecht duidelijke rechtsgrondslagen bestaan. De bestreden verordeningen zijn immers vastgesteld op grond van artikel 215 VWEU met het oog op de uitvoering van de bestreden besluiten, die waren vastgesteld op grond van artikel 29 VEU.

113 Er zij aan herinnerd dat een persoon of entiteit, zo nodig door deskundig advies in te winnen, in een mate die in de gegeven omstandigheden redelijk is, moet kunnen voorzien welke gevolgen een bepaalde handeling kan hebben. Deze gevolgen behoeven niet met absolute zekerheid voorzienbaar te zijn. Zo wordt het vereiste van voorzienbaarheid op zich niet geschonden door een wet waarin een beoordelingsbevoegdheid wordt toegekend en de omvang en de wijze van uitoefening ervan, gelet op het nagestreefde legitieme doel, voldoende nauwkeurig worden omschreven om het individu een passende bescherming tegen willekeur te bieden (zie in die zin arrest *RT France*, punt 150 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

114 Voor aanbieders van internettoegangsdiensten waarmee inhoud ter ondersteuning van de militaire agressie tegen Oekraïne door de Russische Federatie wordt verspreid in uitzendingen op televisie en via internet door mediakanalen die volledig uit de Russische staatsbegroting worden gefinancierd, was het dus te voorzien dat tegen hen beperkende maatregelen zouden worden vastgesteld bestaande in een verbod op de verspreiding van propaganda voor dergelijke agressie, en dat om die reden aan elke exploitant een verbod zou worden opgelegd om van die mediakanalen afkomstige inhoud uit te zenden „onder andere door transmissie of distributie, ongeacht

het middel, bijvoorbeeld via [...] internetproviders". Dit geldt des te meer gelet op de ruime beoordelingsbevoegdheid van de Raad in het kader van de vaststelling van beperkende maatregelen en de belangrijke rol die de media, voornamelijk de audiovisuele media, in de hedendaagse samenleving spelen (zie in die zin arrest RT France, punt 151 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

115 In die omstandigheden moet worden geoordeeld dat in casu is voldaan aan de voorwaarde dat de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting en van informatie bij wet zijn gesteld.

116 Wat de tweede voorwaarde betreft, die betrekking heeft op de aantasting van de wezenlijke inhoud van verzoeksters' vrijheid om kennis te geven van informatie, zij opgemerkt dat het verbod om van bepaalde mediakanalen afkomstige inhoud uit te zenden, net zoals het verbod om reclame te maken in enig welke vorm van inhoud die door hen wordt geproduceerd of uitgezonden, uitsluitend ziet op de vrijheid om kennis te nemen of te geven van de inhoud van een beperkt aantal mediakanalen. Hieruit volgt dat die verboden de wezenlijke inhoud van de door verzoeksters ingeroepen vrijheid, niet kunnen aantasten.

117 Bovendien blijkt uit de bewoordingen van het laatste gedeelte van de overwegingen 10 en 11 van respectievelijk de eerste en de tweede bestreden verordening, gelezen en uitgelegd in het licht van het vereiste om de inmenging in de vrijheid van meningsuiting en van informatie zo veel mogelijk te beperken, dat de in die verordeningen vervatte maatregelen konden worden gehandhaafd „totdat de agressie tegen Oekraïne is beëindigd” en totdat „de Russische Federatie en de daarmee verbonden mediakanalen ophouden met propaganda tegen de Unie en haar lidstaten”. Aangezien het om twee cumulatieve voorwaarden gaat, kunnen de betrokken beperkende maatregelen niet worden gehandhaafd indien een van die voorwaarden niet meer wordt vervuld (zie in die zin arrest RT France, punt 155). Derhalve kan, anders dan verzoeksters beweren, niet worden gesteld dat de bestreden verordeningen zonder een vooraf door de Raad vastgestelde termijn van toepassing zijn.

118 Het feit dat de betrokken beperkende maatregelen nadien zijn gehandhaafd omdat die voorwaarden nog steeds waren vervuld, kan niet afdoen aan het tijdelijke en omkeerbare karakter ervan. Met een dergelijke omstandigheid kan trouwens, anders dan verzoeksters lijken te beweren, geen rekening worden gehouden, aangezien de rechtmatigheid van de bestreden verordeningen moet worden beoordeeld aan de hand van de feiten en de juridische situatie zoals die bestonden op de datum waarop die handelingen zijn vastgesteld (zie arrest van 10 september 2019, HTTS/Raad, C-123/18 P, EU:C:2019:694, punt 37 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

119 Wat ten slotte verzoeksters' betoog betreft dat de door hen verplicht uit te voeren screening van inhoud voor hen veel werk en hoge kosten met zich meebrengt – gesteld al dat dit berust op een juiste uitlegging van de verplichting die voortvloeit uit het bij de eerste bestreden verordening ingevoerde artikel 2 septies van verordening nr. 833/2014 –, zij opgemerkt dat dit betoog niet relevant is voor de beoordeling of de wezenlijke inhoud van het recht om kennis te geven van informatie is aangetast, maar hooguit betrekking kan hebben, zoals de Raad, ondersteund door de Republiek Estland, de Commissie en de hoge vertegenwoordiger, opmerkt, op een eventuele schending van de vrijheid van ondernemerschap, waarop verzoeksters zich evenwel niet hebben beroepen.

120 Wat het reclameverbod van artikel 1, punt 1, van de tweede bestreden verordening betreft, zij opgemerkt dat dit verbod, anders dan verzoeksters stellen, in wezen beoogt ondernemingen die op het grondgebied van de Unie actief zijn, te verbieden reclamezendtijd te kopen op de zenders en websites van de mediakanalen waarvan de naam voorkomt op de betrokken lijst. Zoals de Raad erop wijst, volgt hieruit dat van internetproviders, zoals verzoeksters, uit hoofde van een dergelijk verbod niet wordt verlangd dat zij de afnemers van hun diensten beletten om reclame uit te zenden in enig welke vorm van inhoud die wordt geproduceerd of uitgezonden door de mediakanalen waarop de beperkende maatregelen van toepassing zijn, of om eenvoudigweg toegang daartoe te krijgen. Anders dan verzoeksters stellen, blijkt uit de bewoordingen van artikel 1, punt 1, van de tweede bestreden verordening immers duidelijk dat het daarin neergelegde verbod niet ziet op reclame voor de inhoud van die media, maar vereist dat geen reclame wordt gemaakt in enig welke vorm van inhoud die door die mediakanalen wordt geproduceerd of uitgezonden.

121 In die omstandigheden kan niet worden aangenomen dat de litigieuze verboden de wezenlijke inhoud van verzoeksters' vrijheid om kennis te geven van informatie aantasten.

122 Wat de derde voorwaarde betreft, namelijk dat een door de Unie als zodanig erkende doelstelling van algemeen belang wordt nagestreefd, zij opgemerkt dat het Gerecht heeft geoordeeld dat, zoals blijkt uit de overwegingen 5 tot en met 10 van de eerste bestreden verordening en de overwegingen 7 tot en met 11 van de tweede bestreden verordening, de betrokken beperkende maatregelen het doel van artikel 21, lid 2, onder a), VEU nastreefden om de waarden van de Unie, haar fundamentele belangen, haar veiligheid en haar integriteit te beschermen, dat zij pasten binnen het kader van de door de Unie nagestreefde doelstellingen van artikel 3, leden 1 en 5, VEU, met name op het gebied van de vrede, dat zij beantwoorden aan de in artikel 21, lid 2, onder c), VEU bedoelde doelstelling van handhaving van de vrede, voorkoming van conflicten en versterking van de internationale veiligheid, overeenkomstig de doelstellingen en de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties en, ten slotte, dat zij tot doel hebben de staat van oorlog en de schendingen van het internationale humanitaire recht, waartoe oorlog kan leiden, te beëindigen, hetgeen ook beantwoordt aan een voor de internationale gemeenschap essentiële doelstelling van algemeen belang (zie arrest RT France, punten 161-166 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

123 In die omstandigheden moet tot de slotsom worden gekomen dat in casu is voldaan aan de voorwaarde dat een door de Unie als zodanig erkende doelstelling van algemeen belang wordt nagestreefd.

124 Wat de vierde voorwaarde betreft, namelijk dat de betrokken beperkende maatregelen evenredig zijn, zij opgemerkt dat het evenredigheidsbeginsel vereist dat de beperkingen die door handelingen van Unierecht kunnen worden gesteld aan in het Handvest neergelegde rechten en vrijheden niet buiten de grenzen treden van wat geschikt en noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de nagestreefde rechtmatige doelstellingen of de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen, met dien verstande dat wanneer een keuze mogelijk is tussen meerdere geschikte maatregelen, de maatregel moet worden gekozen die het minst belastend is, en dat de door die maatregel berokkende nadelen niet onevenredig mogen zijn aan het nagestreefde doel (zie arrest RT France, punt 168 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

125 In het arrest RT France heeft het Gerecht reeds geoordeeld dat de Raad geen fout had gemaakt door het noodzakelijk te achten om met inachtneming van artikel 11 van het Handvest vormen van meningsuiting te voorkomen waarmee militaire agressie wordt gerechtvaardigd en ondersteund die in strijd met het internationale recht en het Handvest van de Verenigde Naties wordt gepleegd, en dat, in het bijzonder gelet op de buitengewone context van de zaak, tot de slotsom moest worden gekomen dat de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting van RT France – en, per definitie, van de andere onder het bestreden verbod vallende mediakanalen –, waartoe de betrokken beperkende maatregelen kunnen leiden, evenredig zijn aan de nagestreefde doelstellingen, aangezien zij passend en noodzakelijk zijn (zie arrest RT France, punten 192-213 en aldaar aangehaalde rechtspraak). Dit onderzoek naar de evenredigheid van de bestreden verordeningen werd echter uitgevoerd ten aanzien van RT France, een van de entiteiten waartegen de betrokken beperkende maatregelen uitdrukkelijk zijn gericht.

126 In het onderhavige geval moet de evenredigheid van de bestreden verordeningen daarentegen worden onderzocht ten aanzien van verzoeksters, aangezien zij zich beroepen op schending van hun eigen recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, en in het bijzonder van de vrijheid om kennis te geven van informatie.

127 Om te beginnen moet worden nagegaan of de betrokken beperkende maatregelen ten aanzien van verzoeksters passend zijn om de door de Unie nagestreefde doelstellingen van algemeen belang te bereiken. Dienaangaande moet worden geoordeeld dat de Raad op goede gronden heeft kunnen oordelen dat die beperkende maatregelen, die betrekking hadden op mediakanalen die onder controle van de leiding van de Russische Federatie staan en die propaganda voeren ten gunste van de militaire inval van Oekraïne door de Russische Federatie, de openbare orde en veiligheid van de Unie konden beschermen en de integriteit van het democratische debat binnen de Europese samenleving, de vrede en de internationale veiligheid konden handhaven (zie in die zin arrest RT France, punt 193).

128 De litigieuze verboden maken deel uit van een reeks beperkende maatregelen die zijn vastgesteld naar aanleiding van de militaire agressie tegen Oekraïne, en vormen daarom eveneens passende maatregelen ter verwezenlijking van de doelstelling om een zo groot mogelijke druk uit te oefenen op de Russische autoriteiten opdat zij een einde zouden maken aan hun voor Oekraïne destabiliserende acties en beleidsmaatregelen en aan de militaire agressie tegen dat land.

129 Aangezien de betrokken beperkende maatregelen tot doel hebben te verbieden, ten eerste, dat inhoud wordt uitgezonden die afkomstig is van onder controle van de leiding van de Russische Federatie staande mediakanalen die propaganda voeren ten gunste van de militaire inval van Oekraïne en waarvan de naam voorkomt op de betrokken lijst en, ten tweede, dat reclame wordt gemaakt voor producten en diensten in enig welke vorm van inhoud die door hen wordt uitgezonden, was het passend voor de Raad om internetproviders, zoals verzoeksters, net als om het even welk transmissie- of distributiekanaal voor inhoud, in aanmerking te nemen als exploitanten waarvan wordt verwacht dat zij zorgen voor de uitvoering, en dus voor de doeltreffendheid van die verboden op het grondgebied van de Unie. Bovendien moet worden opgemerkt, zoals ook de Raad dit heeft gedaan, dat het reclameverbod ook passend is om de druk op de Russische autoriteiten te vergroten.

130 De door verzoeksters aangehaalde omstandigheid dat de betrokken beperkende maatregelen niet geschikt zijn omdat de website van de krant *Russia today* nog steeds overal in de Unie toegankelijk is, kan het passende karakter van het bestreden uitzendverbod niet ter discussie stellen. Eventuele moeilijkheden bij de uitvoering van de bestreden verordeningen kunnen er namelijk niet toe leiden dat die maatregelen niet langer passend zijn.

131 Hieruit volgt dat de betrokken beperkende maatregelen passend zijn om de door de Unie nagestreefde doelstellingen van algemeen belang te verwezenlijken.

132 Wat voorts de noodzakelijkheid van de beperkingen ten aanzien van verzoeksters betreft, moet worden vastgesteld dat de litigieuze verboden algemene maatregelen vormen die aan hen worden opgelegd, net als aan andere internetproviders en andere exploitanten van de informatiemaatschappij. Gelet op het bijzondere karakter van die verboden, die algemeen moeten worden toegepast op het gehele grondgebied van de Unie, waren zij intrinsiek noodzakelijk om de doelstellingen van de betrokken beperkende maatregelen doeltreffend na te streven.

133 Om voldoende doeltreffend te zijn en de effecten te sorteren die werden beoogd met de betrokken beperkende maatregelen – welke zijn gericht tegen mediakanalen die onder de permanente directe of indirecte controle staan van de leiding van de Russische Federatie, die een systematische propagandacampagne heeft opgezet ten gunste van de militaire agressie tegen Oekraïne (arrest RT France, punten 161 en 162) –, moesten de litigieuze verboden namelijk noodzakelijkerwijs gericht zijn tegen alle vormen van uitzending, onder andere door „internetproviders”, en konden zij, anders dan verzoeksters beweren, niet worden beperkt (zie punt 98 hierboven) tot de gebieden van de omroepdiensten en de video-op-aanvraagdiensten. Bovendien hebben verzoeksters geen alternatieve, minder belastende maatregelen aangevoerd waarmee de met de betrokken maatregelen nagestreefde doelstellingen even doeltreffend hadden kunnen worden bereikt.

134 Ten slotte blijkt uit een afweging van de betrokken belangen dat de nadelen van de litigieuze verboden niet onevenredig zijn aan de nagestreefde doelstellingen. Dienaangaande weegt het belang van de met de bestreden verordeningen nagestreefde doelstellingen, die onderdeel zijn van de ruimere doelstelling om overeenkomstig de in artikel 21 VEU genoemde doelstellingen van het externe optreden van de Unie de vrede en de internationale veiligheid in stand te houden, zwaarder dan de – zelfs aanzienlijke – nadelige gevolgen voor bepaalde exploitanten die op geen enkele wijze verantwoordelijk waren voor de situatie naar aanleiding waarvan de beperkende maatregelen zijn vastgesteld (zie in die zin en naar analogie arrest van 28 maart 2017, *Rosneft*, C-72/15, EU:C:2017:236, punt 149 en aldaar aangehaalde rechtspraak). Bovendien zij erop gewezen dat verzoeksters zich moeten beperken tot het niet bijdragen aan de uitzending van inhoud die afkomstig is van die media, die overigens zeer beperkt in aantal zijn. De betrokken beperkende maatregelen beletten verzoeksters dus niet om hun grondrechten, en met name hun gestelde vrijheid om kennis te geven van informatie uit te oefenen, aangezien

zij toegang tot alle andere inhoud mogen verschaffen aan de afnemers van internetdiensten waarmee zij contractueel verbonden zijn. Bijgevolg hebben verzoeksters niet aangetoond dat de bestreden verordeningen hun vrijheid om kennis te geven van informatie op onevenredige wijze hebben aangetast.

135 Gelet op een en ander moet tot de slotsom worden gekomen dat, gesteld al dat verzoeksters zich kunnen beroepen op de vrijheid om kennis te geven van informatie, de beperkingen van die vrijheid die de betrokken beperkende maatregelen kunnen meebrengen, evenredig zijn, aangezien zij passend en noodzakelijk zijn voor en strikt evenredig zijn aan de nagestreefde doelstellingen.

136 Wat in de tweede plaats de gestelde schending betreft van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie van de afnemers van verzoeksters diensten, aan wie de toegang zou worden ontzegd tot de inhoud van de mediakanalen waarop de betrokken beperkende maatregelen betrekking hebben, zij opgemerkt dat een dergelijk recht niet alleen verband houdt met het recht om kennis te geven van informatie, maar ook met het recht van het publiek om er kennis te nemen (zie in die zin EHRM, 1 december 2015, *Cengiz e.a. tegen Turkije*, CE:ECHR:2015:1201JUD004822610, § 56 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

137 In casu hebben verzoeksters niet aangegeven in hoeverre en vooral in welke zin zij zich, gelet op hun hoedanigheid van internetproviders en dus hun rol van „doorgeefluik” voor de aangebrachte informatie, zouden kunnen beroepen op het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie van de afnemers van hun diensten.

138 Gesteld dat die afnemers, die natuurlijke of rechtspersonen zijn aan wie verzoeksters toegang tot het internet verschaffen, zich kunnen beroepen op schending van een recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, en met name van het recht om vrij kennis te nemen van informatie, neemt dit immers niet weg dat verzoeksters zich ter ondersteuning van hun beroep tot nietigverklaring niet kunnen beroepen op een recht waarvan zij geen houder zijn (zie in die zin en naar analogie arrest van 22 juni 2022, *Anglo Austrian AAB en Belegging-Maatschappij „Far-East”/ECB*, T-797/19, EU:T:2022:389, punt 285, in hogere voorziening bevestigd bij arrest van 12 september 2024, *Anglo Austrian AAB/ECB en Far-East*, C-579/22 P, EU:C:2024:731). Uit de rechtspraak volgt namelijk dat schending van een subjectief recht in beginsel slechts kan worden aangevoerd door degene wiens recht zou zijn geschonden, en niet door derden (zie naar analogie arrest van 19 september 2019, *Zhejiang India Pipeline Industry/Commissie*, T-228/17, EU:T:2019:619, punt 36 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

139 In casu hebben verzoeksters slechts op zeer algemene wijze verklaard dat de afnemers van hun diensten niet over rechtsmiddelen beschikten om een inbreuk op hun recht om kennis te nemen en te geven van informatie geldend te maken bij de nationale rechterlijke instanties. Verzoeksters leggen evenwel niet uit in welke zin en op welke rechtsgrondslag zij zich, in een beroep tot nietigverklaring bij het Gerecht, in naam en voor rekening van die afnemers op de gestelde schending van hun recht kunnen beroepen.

140 Voorts kan aan die vaststelling niet worden afgedaan door verzoeksters' betoog dat hun recht om kennis te geven van informatie en het recht van de afnemers om kennis te nemen en te geven van informatie, zoals gewaarborgd in artikel 11, lid 1, van het Handvest, onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Er zij immers op gewezen dat, zelfs in de veronderstelling dat verzoeksters zich op een eigen recht om kennis te geven van informatie kunnen beroepen, de beperkingen die de betrokken beperkende maatregelen kunnen stellen aan dat recht, stroken met artikel 52, lid 1, van het Handvest (zie punt 135 hierboven). Hoe dan ook moet worden geconstateerd dat indien inmenging in het recht om inhoud uit te zenden waarin een daad van agressie wordt ondersteund, gerechtvaardigd en evenredig is, dit a fortiori ook geldt voor de beperking van het recht van het publiek om kennis te nemen van informatie die van dergelijke inhoud afkomstig is (zie in die zin arrest RT France, punt 214).

141 Wat ten slotte artikel 11, lid 2, van het Handvest betreft, moet worden vastgesteld dat verzoeksters zich ertoe hebben beperkt dit artikel voor het eerst ter terechtzitting aan te voeren, en bovendien niet hebben gepreciseerd in welke zin die bepaling, die specifiek ziet op de eerbiediging van de vrijheid en de pluriformiteit van de media, ongeacht of het gaat om de vrijheid van journalisten en/of uitgevers en persorganen, op hen, die geen media maar internetproviders zijn, van toepassing zou zijn.

142 Gelet op een en ander moet het tweede middel en diens gevolg het beroep in zijn geheel worden verworpen, zonder dat uitspraak behoeft te worden gedaan over de ontvankelijkheid van het aanvullende bewijsmateriaal dat verzoeksters krachtens artikel 85, lid 3, van het Reglement voor de procesvoering hebben overgelegd.

Kosten

[...]

HET GERECHT (Eerste kamer – uitgebreid),

rechtdoende, verklaart:

- 1) **Het beroep wordt verworpen.**
- 2) **A2B Connect BV, BIT BV en Freedom Internet BV zullen hun eigen kosten en die van de Raad van de Europese Unie dragen.**
- 3) **De Republiek Estland, de Republiek Letland, de Republiek Litouwen, de Europese Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid zullen hun eigen kosten dragen.**

Noot

Wouter Hins

Prof. dr. A.W. Hins is emeritus hoogleraar Mediarecht aan de Universiteit Leiden.

Op donderdag 24 februari 2022 viel het Russische leger het grondgebied van Oekraïne binnen. De zondag daarop legden de voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen, en de toenmalige buitenlandcoördinator, Josep Borell, een gezamenlijke verklaring af voor de televisie. Niet voor de eerste keer spraken zij hun afschuw uit over de agressie van Poetin, maar zij kondigden ook nieuwe economische en financiële sancties aan. Vanuit mediarechtelijk oogpunt was de volgende uitspraak van Von der Leyen opmerkelijk: *‘Second, in another unprecedented step, we will ban in the EU the Kremlin’s media machine. The state-owned Russia Today and Sputnik, as well as their subsidiaries will no longer be able to spread their lies to justify Putin’s war and to sow division in our Union. So we are developing tools to ban their toxic and harmful disinformation in Europe’*.¹

Beoefenaren van het mediarecht zullen hebben gedacht aan een richtlijn, zoals de Richtlijn audiovisuele mediadiensten, of een verordening, zoals de Europese verordening mediavrijheid.² Dat zou lang kunnen gaan duren, vooral omdat een voorstel van de Europese Commissie zowel door de Raad als door het Europees Parlement moet worden aanvaard en eventuele amendementen vervolgens in elkaar moeten worden geschoven. De Raad koos echter een heel andere route. Al op dinsdag 1 maart 2022 nam de Raad unaniem twee besluiten aan die een algemeen verbod op het uitzenden, doorgeven en faciliteren van RT (Russia Today) en Sputnik inhielden.³ Enerzijds een besluit op grond van artikel 29 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, opgenomen in het hoofdstuk over het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Anderzijds een verordening op grond van artikel 215 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. Artikel 215 maakt het mogelijk beperkende maatregelen vast te stellen voor de economische en financiële betrekkingen met derde landen, personen en organisaties, op voorwaarde dat daarvoor groen licht is gegeven in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Geen mediarecht dus, maar sanctierecht.

Latere wijzigingen van de sancties

De besluiten van 1 maart 2022 bevatten een wijziging van een reeds bestaand sanctiebesluit tegen Rusland, gebaseerd op artikel 29 VEU,

en de daarmee samenhangende sanctieverordening, gebaseerd op artikel 215 VWEU. Beide regelingen dateren van 31 juli 2014 en lijken tekstueel sterk op elkaar. Men vindt hier verbodsbepalingen over het leveren en ontvangen van allerlei goederen en diensten in relatie tot Rusland. Scheepvaart, luchtvaart, bancaire diensten, farmacie en andere sectoren zijn aan beperkingen onderworpen, met de nodige uitzonderingen. Het verbod van de Russische propagandazenders werd ingevoegd als artikel 4 octies in het sanctiebesluit van 2014 en als artikel 2 septies in de sanctieverordening van hetzelfde jaar. Om het een beetje ingewikkelder te maken heten zij in de Engelse versie artikel 4g, respectievelijk artikel 2f.

Het sanctiebesluit en de sanctieverordening worden ettelijke keren per jaar gewijzigd. Aanvankelijk waren de genoemde artikelen in het besluit en de verordening alleen van toepassing op Russia Today en Sputnik. Dat blijkt uit Bijlage IX bij het sanctiebesluit en Bijlage XV bij de sanctieverordening. Na 1 maart 2022 is de lijst echter aanzienlijk uitgebreid. Er zijn nieuwe Russische zenders toegevoegd op 3 juni 2022, 16 december 2022, 25 februari 2023, 23 juni 2023, 17 mei 2024, 22 juli 2024 en 24 februari 2025.⁴ Op de geconsolideerde lijst staan momenteel naast Russia Today en Sputnik nog 26 andere zenders vermeld. Daaronder bijvoorbeeld het alternatieve nieuwsportal ‘Voice of Europe’, dat eerst in Nederland was gevestigd maar daarna naar Tsjechië verhuisde. Enigszins bekende namen zijn verder ‘Rossiya 1’, de grootste televisiezender in Rusland, ‘RTR Planeta’, een soort Russische Wereldomroep, en ‘Izvestija’, die als krant in 1917 werd opgericht. Voor al deze media geldt nu ook dat zij binnen de Europese Unie niet mogen worden verspreid. Ook niet door internetproviders

Een inhoudelijke aanvulling vond plaats op 3 juni 2022, toen het verspreidingsverbod werd uitgebreid met een reclameverbod. Dit verbod om reclame te maken is een beetje cryptisch geformuleerd, maar daar komen we later op terug.⁵ Belangrijk is ten slotte de geldigheidsduur van de bepalingen. Vaak wordt benadrukt dat het slechts om tijdelijke maatregelen gaat, maar ‘tijdelijk’ is een relatief begrip. De geldigheidsduur hangt af van artikel 9 van het algemene sanctiebesluit uit 2014, gebaseerd op artikel 29 VEU. Om het moment dat het algemene sanctiebesluit vervalt, vervallen natuurlijk ook artikel 4 octies van dit besluit en de daarop gebaseerde sanctieverordening. Toen het verspreidingsverbod op 1 maart 2022 werd ingevoerd, bepaalde artikel 9 van het sanctiebesluit nog dat het besluit van toepassing zou zijn tot en met 31 juli 2022. Artikel 9 wordt in de praktijk echter twee keer per jaar gewijzigd, waardoor de geldigheidsduur telkens met een half jaar wordt verlengd. Tot de laatste verlenging werd besloten op 27 januari 2025, zodat de regeling nu theoretisch op 31 juli 2025 zal vervallen.⁶ Geveesd moet echter worden dat de oorlog niet op korte termijn afgelopen zal zijn, zodat een nieuwe verlenging in de rede ligt.

Het beroep van RT France

Zoals gezegd werd Russia Today als eerste getroffen door het doorgifteverbod. De Franstalige dochteronderneming RT France ging direct in beroep tegen de besluiten van de Raad van 1 maart 2022. Een verzoek tot schorsing bij de president van het Gerecht van de Europese Unie werd afgewezen, maar de president maakte bij die gelegenheid bekend dat de bodemprocedure versneld zou worden behandeld.⁷ RT France voerde verschillende beroepsgronden aan. Onder meer voerde de appellant aan dat de artikelen 29 VEU en artikel 215 VWEU geen grondslag zouden bieden voor een regeling die tot doel heeft het Europees publiek te beschermen tegen desinformatie. Een ander principieel argument was dat de regeling in strijd was met de vrijheid van meningsuiting en de mediavrijheid, zoals gewaarborgd in artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 10 EVRM.

De uitspraak in de bodemprocedure kwam inderdaad snel. Op 27 juli 2022 wees de Grote Kamer van het Gerecht, bestaande uit 15 rechters, een arrest.⁸ Het verzoek van RT France op grond van artikel 263 VWEU tot nietigverklaring van de haar betreffende besluiten van 1 maart 2022 werd afgewezen. Wat betreft de verdragsrechtelijk grondslag

1 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441.

2 Richtlijn 2010/13/EU van het Europees Parlement en de Raad van 10 maart 2010 (Pb EU L 95, 15 april 2010). Verordening (EU) 2024/1083 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 (Pb EU L 1083, 17 april 2024).

3 Besluit (GBVB) 2022/351 van de Raad van 1 maart 2022 (Pb EU L 65/5, 2 maart 2022) en Verordening (EU) 2022/350 van de Raad van 1 maart 2022 (Pb EU L 65/1, 2 maart 2022).

4 De wijzigingen zijn gemarkeerd in de ‘gecoördineerde’ teksten van het sanctiebesluit en de sanctieverordening. Deze officiële documenten zijn te vinden op de Europese portaalsite EUR-Lex.

5 Zie de paragrafen 14 en 15 van het besproken arrest.

6 Besluit (GBVB) 2025/175 van de Raad van 27 januari 2025 (Pb EU L 175, 28 januari 2025).

7 Wouter Hins, ‘Staatspropaganda en uitingsvrijheid’, *Mediaforum* 2022-2, p. 45.

8 Gerecht EU (GK) 27 juli 2022, T-125/22, ECLI:EU:T:2022:483 (RT France/Raad).

overwoog het Gerecht dat de doelstellingen van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid in artikel 3, vijfde lid, en artikel 21 van het VEU zeer ruim zijn omschreven en dat daarbij een ruime beoordelingsmarge van de Raad past. Ook de omstandigheid dat de Unie audiovisuele diensten kan reguleren op grond van andere bevoegdheden, met name ter bevordering van de interne markt, sluit volgens het Gerecht niet uit dat daarnaast toepassing wordt gegeven aan de bevoegdheden krachtens artikel 29 VEU en artikel 215 VWEU. Die bevoegdheden staan los van elkaar. Wat betreft het Handvest grondrechten overwoog het Gerecht dat de vrijheid van meningsuiting van RT France door de maatregel weliswaar was beperkt, maar dat deze beperking voldeed aan alle eisen van artikel 52, eerste lid, van het Handvest: bij de wet gesteld, de wezenlijke inhoud van het recht eerbiedigend, evenredig en noodzakelijk. Er was volgens het Gerecht ook geen probleem met artikel 10 EVRM.

Tegen dit arrest kon RT France in hoger beroep gaan bij het Hof van Justitie, op grond van artikel 256, eerste lid, van het VEU. Dat heeft RT France op 27 september 2022 inderdaad gedaan. In het publicatieblad van de EU is een zaaknummer voor het hoger beroep genoemd en vindt men een korte samenvatting van de aangevoerde gronden.⁹ Vreemd genoeg heeft RT France dit hoger beroep een jaar later weer ingetrokken. Bij beschikking van de president van het Hof van 28 juli 2023 is de doorhaling van de zaak gelast.¹⁰ Over de vraag waarom RT France de procedure niet heeft voortgezet kunnen we slechts speculeren. Misschien vindt de onderneming een imago als slachtoffer van de Europese elite profijtelijker dan een procedurele overwinning op diezelfde elite.¹¹

Reacties op het arrest van 2022

In Nederlandse tijdschriften is vrijwel geen commentaar geleverd op het arrest RT France tegen de Raad. Kritische analyses vindt men des te meer in internationale publicaties. De commentatoren bespreken grof gezegd drie thema's: de verdragsrechtelijke basis van het doorgifteverbod, de vraag of een buitenlandse staatsonderneming überhaupt beschermd wordt door het Handvest grondrechten en tenslotte de proportionaliteit van de beperking van de vrijheid van meningsuiting krachtens artikel 11 van het Handvest.

Wat betreft de verdragsrechtelijke basis schrijven Szép en Wessel dat de Raad en het Gerecht de grenzen van artikel 29 VEU en artikel 215 VWEU hebben opgezocht.¹² Baade verwacht dat het positieve oordeel van het Gerecht waarschijnlijk zal worden overgenomen door het Hof van Justitie, maar dat de motivering moet worden verijnd. Hij kon nog niet weten dat het hoger beroep zou worden ingetrokken. Het doorgifteverbod heeft volgens hem twee doelen: het opleggen van een sanctie aan Rusland en het beschermen van het publiek binnen de EU tegen desinformatie. Alleen het eerste doel valt echter onder het bereik van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Voor het regelen van media-inhoud ter bescherming van de openbare orde binnen de EU zijn andere instrumenten beschikbaar. Aangetoond zal dus moeten worden dat het doorgifteverbod primair een externe werking naar Rusland beoogt en dat de bescherming van de interne openbare orde slechts een welkom neveneffect is.¹³ Leonardo zit op dezelfde lijn, omdat ook hij toepassing van de 'center of gravity test' bepleit. Ligt het zwaartepunt bij het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid of bij de Europese mediapolitiek?¹⁴

De tweede vraag is of RT France in het algemeen aanspraak kan maken op bescherming van het Handvest grondrechten. Het Gerecht ging er in 2022 stilzwijgend vanuit dat dit inderdaad het geval is, hoewel het tegelijk vaststelde dat RT France gecontroleerd wordt door de Russische staat. Het Duitse Bundesverfassungsgericht heeft een paar jaar geleden geoordeeld dat uitingen van buitenlandse ambtsdragers op Duits grondgebied niet beschermd worden door de vrijheid van meningsuiting volgens het Grundgesetz.¹⁵ Ook buiten-

landse staatsbedrijven kunnen geen aanspraak maken op de nationale grondrechten, al is een uitzondering mogelijk als de gemeenschapstrouw binnen de EU dat vereist.¹⁶ Het zal geen toeval zijn dat juist Duitse commentatoren uitvoerig stil staan bij de vraag of RT France 'grundrechtsfähig' is.¹⁷ Op grond van eerdere jurisprudentie achten zij het niet uitgesloten dat het Handvest meer bescherming biedt dan het Duitse Grundgesetz en zelfs het EVRM, maar zij hopen dat het Hof van Justitie in hoger beroep meer uitleg zal geven waarom dit het geval is. Zoals gezegd, gaat dat niet meer gebeuren.

Tenslotte de vraag of artikel 11 van het Handvest is geschonden. Het meest welwillend over de redenering van het Gerecht is Leonardo. Hij vindt de beperking van de vrijheid van meningsuiting van symbolische aard. Er zijn volgens hem slechts enkele Russische zenders verboden en de maatregel is tijdelijk. Daarom zou de beperking proportioneel zijn.¹⁸ Heel anders oordelen Ó Fathaigh en Voorhoof, die hun commentaar geheel op de vrijheid van meningsuiting hebben toegepast. Volgens hen heeft het Gerecht essentiële jurisprudentie van het EHRM over artikel 10 EVRM genegeerd, terwijl dat een ondergrens zou moeten zijn. Zij hebben grote bedenkingen bij het arrest RT France. Voor beperkingen van preventieve aard, zoals een uitzendverbod, gelden de strengste eisen van zorgvuldigheid. In dit geval nam een politiek orgaan – de Raad van de EU – zonder deskundig advies en zonder belanghebbenden te horen onverhoeds een besluit. Waarom kon niet worden volstaan met een verbod op schadelijke uitingen, zoals oorlogspropaganda en desinformatie? Legale programma's zouden dan ongemoeid blijven. Bij preventieve maatregelen is volgens het EHRM bovendien een duidelijk wettelijk kader onontbeerlijk. Het verbod van RT France werd echter opgelegd zonder voorafgaande criteria.¹⁹

Het beroep van A2B Connect BV e.a.

Enkele weken nadat RT France beroep had ingesteld tegen de besluiten van 1 maart 2022 deden drie Nederlandse internetproviders hetzelfde. Van deze bedrijven – A2B Connect BV, BIT BV en Freedom Internet BV – kan in ieder geval niet worden gezegd dat zij een marionet zijn van de Russische overheid. In hun beroepschrift legden zij de nadruk op hun rol als neutrale tussenpersonen, die nu gedwongen worden filters te installeren tegen de programma's van Russia Today en Sputnik. Artikel 4 octies van het sanctiebesluit en artikel 2 septies van de sanctieverordening bepalen immers dat het aan exploitanten verboden is bij te dragen aan de uitzending van de genoemde programma's door transmissie of distributie (r.o. 10 en 11). Niet alleen is dat een beperking van de dienstverlening door internetproviders, de verplichting om te filteren is ook kostbaar. Dat geldt nog sterker als iedere vorm van reclame voor Russia Today of Sputnik zou moeten worden weg gefilterd. Dat is de reden waarom de appellanten op 29 augustus 2022 hun beroep uitbreidden tot het reclameverbod dat de Raad inmiddels aan het doorgifteverbod had toegevoegd (r.o. 14 en 15).

De procedure van A2B Connect c.s. is niet versneld behandeld. Het arrest, gewezen door een uitgebreide Kamer van vijf leden, kwam daarom bijna drie jaar na het arrest van de Grote Kamer. Op veel punten volgt de Kamer de overwegingen van de Grote Kamer. Dat verbaast natuurlijk niet, ondanks de kritische opmerkingen die gemaakt zijn in de literatuur over het eerdere arrest. Het vereist enig zoekwerk een paar aspecten te vinden die nieuw zijn ten opzichte van het arrest RT France. Dat zijn er drie: de procedurele ontvankelijkheid, het meewegen van de specifieke belangen van internetproviders en de betekenis van het toegevoegde reclameverbod.

Wat betreft de besluiten op basis van artikel 29 VEU acht het Gerecht zich in deze zaak niet bevoegd. Artikel 24 van het VEU bepaalt namelijk dat tegen besluiten op grond van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid in beginsel geen beroep kan worden inge-

9 Pb EU C-432/14, 14 november 2022.

10 Pb EU C/2023/20, 9 oktober 2023.

11 Vgl. Gulnara Zakharova, 'Ce qui me ne tue pas me rend plus fort : la stratégie de Russia Today (RT) en France', *Tic & société*, Vol. 18 no. 1 (2024), <https://journals.openedition.org/ticetsociete/9162>.

12 Viktor Szép en Ramses Wessel, 'Balancing restrictive measures and media freedom: RT France v. Council. Case T-125/22, RT France v. Council, judgment of the General Court (Grand Chamber) of 27 July 2022, EU:T:2022:483', *Common Market Law Review* 2023, Vol. 60, p. 1383-1396 (1393).

13 Björn Stjern Baade, 'EU Sanctions Against Propaganda for War – Reflections on the General Court's Judgment in Case T-125/22 (RT France)', *ZaöRV*, 2023, p. 257-280 (259 e.v.).

14 Luigi Leonardo, 'Censorship in the EU as a result of the war in Ukraine: RT France v Council of the European Union', *E.L. Rev.*, 2023, 48(6), p. 707-719 (712).

15 BVerfG (Entscheidung) 8 maart 2017, 2 BvR 483/17 (toespraak Turkse premier Yildirim).

16 BVerfG (Urteil) 6 december 2016, Nr. 88/2016 (Vattenfall).

17 Szép en Wessel, a.w., p. 1393-1394; Baade a.w., p. 276-279. Zie ook Leonardo, a.w., p. 713-714.

18 Leonardo, a.w., p. 717.

19 Ronan Ó Fathaigh en Dirk Voorhoof, 'Freedom of expression and the EU's ban on Russia Today: a dangerous rubicon crossed', *Comms. L.* 2022, 27(4), p. 186-193.

steld. Een uitzondering geldt als een beperkende maatregel wordt genomen jegens een individuele natuurlijke persoon of rechtspersoon. Dat was bij RT France het geval, omdat deze onderneming expliciet in bijlage IX bij het besluit wordt genoemd, maar voor de drie internetproviders ligt dat anders. Of de internetproviders wel beroep kunnen instellen tegen de verordeningen op basis van artikel 215 van het VWEU laat het gerecht in het midden. Artikel 263, derde lid, van het VWEU stelt niet de eis dat het bestreden besluit tot de appellant gericht moet zijn. Tegen regelgevingshandelingen kan ook beroep worden ingesteld als die de appellant 'rechtstreeks raken'. De Raad heeft betwist dat de internetproviders rechtstreeks worden geraakt, maar het Gerecht besluit in r.o. 38 om redenen van proces-economie eerst in te gaan op de gegrondheid van het beroep. Omdat het beroep volgens het Gerecht sowieso ongegrond is, doet de ontvankelijkheid er niet meer toe.

Een specifiek belang van de internetproviders is dat de verordening hen verplicht een zeer ruime screening uit te voeren op verboden inhoud. Zoals gezegd, bemoeilijkt dat hun functioneren als neutrale dienstverlener en het brengt hoge kosten met zich mee. Het Gerecht overweegt daarover dat deze klacht geen beperking van de vrijheid van meningsuiting (artikel 11 Handvest) met zich meebrengt, maar hooguit een beperking van de vrijheid van ondernemerschap (artikel 16 Handvest). Omdat het laatstgenoemde artikel niet staat vermeld in het beroepsschrift, gaat het Gerecht daar verder niet op in (r.o. 119). Voor zover de vrijheid van meningsuiting wel in het geding is, moet onder meer de evenredigheid van de beperking worden getoetst. Het Gerecht erkent dat aan de zijde van de appellanten andere belangen op de weegschaal liggen dan in de zaak RT France (r.o. 126). Niettemin komt het Gerecht wederom tot de conclusie dat de beperking proportioneel is. Het belang van de Raad om vrede en veiligheid te bevorderen weegt zwaarder dan de belangen van getroffen exploitanten, ook als die geen enkele schuld dragen. Bovendien overweegt het Gerecht dat maar een heel beperkt aantal zenders verboden is, en dat alle andere informatie wel mag worden verspreid (r.o. 134).

Anders dan in het arrest RT France komt nu ook het reclameverbod van 3 juni 2022 aan de orde. De internetproviders hadden begrepen dat zij hierdoor ook zouden moeten filteren op reclame die derden maken voor het kijken naar de verboden Russische zenders. Dat blijkt echter een misverstand. Volgens het Gerecht is de strekking van het reclameverbod slechts dat het verboden is bij deze zenders reclamezendtijd te kopen (r.o. 120).

Commentaar

In veel opzichten is het arrest van 26 maart 2025 een herhaling van het arrest van de Grote Kamer van 27 juli 2022. De hierboven besproken commentaren op het vorige arrest blijven dus relevant. Met name de kritiek die Ó Fathaigh en Voorhoof leverden in het tijdschrift 'Communications Law' is overtuigend. Hoewel zij zich met kracht distantiëren van de ideologie achter de zenders Russia Today en Sputnik, achtten zij het verbod door de Raad van de EU in strijd met vaste jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. In het bijzonder wijzen zij op de arresten van het EHRM in de zaken *OOO Flavus* a.o. tegen Rusland²⁰, *Association Ekin* tegen Frankrijk²¹ en *RTBF* tegen België²². Ook maken zij bezwaar tegen de vergoelijkende redenering van het Gerecht dat het verbod slechts een paar zenders betreft en dat het een tijdelijke maatregel betreft. Die redenering komt ook in het meest recente arrest terug (r.o. 116 en 117).

Om doublures te voorkomen beperkt dit commentaar zich tot een paar aspecten die niet voorkwamen in het arrest Russia Today. In de eerste plaats valt op dat het Gerecht grote moeite heeft uit te spreken dat een internetprovider, als neutrale transporteur van informatie, beschermd wordt door de vrijheid van meningsuiting als bedoeld in artikel 11 van het Handvest. Slechts op veronderstellende wijze gaat het Gerecht daarvan uit, omdat de beperking van het grondrecht krachtens artikel 52 van het Handvest hoe dan ook gerechtvaardigd zou zijn (r.o. 110 en 111). Het lijkt echter geen twijfel dat neutrale

transporteurs van informatie beschermd worden door artikel 10 EVRM. Een klassiek voorbeeld is de zaak *Autronic AG* tegen Zwitserland. Het bedrijf Autronic, handelaar in technische apparatuur, had een machtiging aangevraagd bij de Zwitserse overheid om op een jaarbeurs te laten zien hoe schotelantennes werken. Nadat de gevraagde machtiging was geweigerd, moest het EHRM oordelen of artikel 10 EVRM van toepassing was. Het Hof oordeelde daarover: '(...) Article 10 applies not only to the content of information but also to the means of transmission or reception since any restriction imposed on the means necessarily interferes with the right to receive and impart information. Indeed the Article expressly mentions in the last sentence of its first paragraph certain enterprises essentially concerned with the means of transmission.'²³

Een tweede opmerking betreft de wijze waarop het Gerecht omgaat met de klacht dat een verplichte filtering voor de internetproviders een grote hoeveelheid werk en hoge kosten met zich meebrengt. In r.o. 119 overweegt het Gerecht dat dit effect irrelevant is voor de vraag of de wezenlijke inhoud van de vrijheid van meningsuiting is aange-tast. Het zou hooguit kunnen leiden tot een schending van de vrijheid van ondernemerschap, maar op die vrijheid hebben de appellanten zich niet beroepen. Deze gedachtegang staat op gespannen voet met twee arresten van het Hof van Justitie over een verplichte filtering ter voorkoming van inbreuken op het auteursrecht, namelijk *Scarlet Extended / SABAM*, respectievelijk *SABAM / Netlog*.²⁴ In beide arresten overwoog het Hof naar aanleiding van prejudiciële vragen dat het opleggen van zo'n filterplicht getoetst moet worden aan diverse grondrechten uit het Handvest. De vrijheid van meningsuiting, het recht op privacy en de vrijheid van ondernemerschap werden in één adem genoemd. Het lijkt te formalistisch om artikel 16 over de vrijheid van ondernemerschap buiten beschouwing te laten om de enkele reden dat dit artikel niet met zoveel woorden in het beroepsschrift is aangehaald. De meeste rechters hanteren het beginsel '*da mihi factum, dabo tibi ius*'.

In de derde plaats verdient r.o. 138 aandacht. De drie internetproviders hadden aangevoerd dat de gebruikers van hun diensten het recht hebben de verboden informatie te ontvangen. Het Gerecht moet daar weinig van hebben. Zelfs al zouden de gebruikers dat recht hebben, dan nog hebben de internetproviders daar weinig aan. Je kunt nu eenmaal geen beroep doen op rechten die aan een ander toekomen, zo redeneert het Gerecht. Op die manier worden het recht om inlichtingen en denkbeelden door te geven en het recht deze te ontvangen van elkaar losgekoppeld. Reeds in het *Sunday Times* arrest beoordeelde het EHRM een publicatieverbod voor een krant tegen de achtergrond van het recht van het publiek goed geïnformeerd te worden.²⁵ Als alleen consumenten zelf kunnen klagen over een schending van de ontvangstvrijheid, zal van handhaving weinig terechtkomen. Een individuele burger die de programma's van Russische propaganda-zenders wil ontvangen is door het doorgifteverbod in ieder geval niet 'rechtstreeks' geraakt, nog daargelaten dat een klachtrecht voor boze burgers een administratieve nachtmerrie voor het Gerecht zou zijn. Om de rechten van de consument toch serieus te nemen is het efficiënt hun rechten mee te wegen in rechtszaken aangespannen door media- en telecommunicatiebedrijven.

Het is jammer dat RT France het hoger beroep tegen het arrest van de Grote Kamer uit 2022 heeft ingetrokken. De rechtsvragen waren belangrijk genoeg. Geven de verdragen een bevoegdheid aan de Raad om de doorgifte van bepaalde Russische zenders te verbieden? Had niet kunnen worden volstaan met een verbod van specifieke uitingen? Was het doorgifteverbod zorgvuldig voorbereid en met voldoende waarborgen omkleed? De nu voorlopig afgeronde procedure van A2B Connect BV e.a. geeft echter een herkansing. Ook zij kunnen in beroep bij het Hof van Justitie, waarbij alle overwegingen die zijn overgeschreven uit het arrest RT France opnieuw ter discussie kunnen worden gesteld. Vanuit wetenschappelijk en principieel oogpunt valt te hopen dat de drie internetproviders dat hoger beroep inderdaad gaan instellen.

20 EHRM 23 juni 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD001246815 (*OOO Flavus* a.o./Rusland).

21 EHRM 17 juli 2001, ECLI:CE:ECHR:2001:0717JUD003928898 (*Association Ekin*/Frankrijk).

22 EHRM 29 maart 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:0329JUD005008406 (*RTBF/België*).

23 EHRM 22 mei 1990, ECLI:CE:ECHR:1990:0522JUD001272687 (*Autronic/Zwitserland*).

24 HvJ EU 24 november 2011, ECLI:EU:C:2011:771 (*Scarlet Extended / SABAM*) en HvJ EU 16 februari 2012, ECLI:EU:C:2012:85 (*SABAM/Netlog*).

25 EHRM 26 april 1979, ECLI:CE:ECHR:1979:0426JUD000653874 (*Sunday Times/Verenigd Koninkrijk*), r.o. 65 en 66.